

OPRACOWANIE PYTANIA

Czy człowiek decyduje o własnym losie? Omów zagadnienie na podstawie *Makbeta* Williama Szekspira. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

William Szekspir, *Makbet*

EPOKA

Renesans

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1

O co tak naprawdę pyta komisja

To pytanie o granicę między przeznaczeniem a wolną wolą. Kluczowe jest zauważenie, że przepowiednia wiedzmi niczego Makbetowi nie nakazuje - mówi, kim będzie, ale nie mówi, że ma zabijać. To bohater sam interpretuje ją jako przyzwolenie na zbrodnię. Szekspir konsekwentnie pokazuje łańcuch samodzielnych decyzji bohatera.

SŁOWA KLUCZE POLECENIA

los

Bieg ludzkiego życia - w temacie pytanie brzmi, czy jest z góry wyznaczony (przeznaczenie), czy wynika z decyzji człowieka. Zdefiniuj, jak go rozumiesz, zanim odpowiesz.

decydować

Podejmować wybory świadomie i dobrowolnie. Komisja sprawdzi, czy odróżniasz decyzję (zabójstwo Dunkana) od okoliczności, które ją poprzedzają (przepowiednia, namowy żony).

pytanie rozstrzygające

Polecenie zaczyna się od „czy” - oczekuje odpowiedzi tak, nie albo częściowo, tezy postawionej wprost i bronięcej konsekwentnie przez całą wypowiedź.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Jasną odpowiedź na pytanie z polecenia i tezę o tym, jaką rolę w losie Makbeta odgrywa przepowiednia, a jaką jego własne decyzje.
- ✓ Łańcuch decyzji z dramatu omówiony pod tezę: wahania i zabójstwo Dunkana, samodzielne zbrodnie na Banku i rodzinie Makdufa oraz finał, w którym bohater sam prowokuje spełnienie przepowiedni.
- ✓ Kontekst pokazujący inne ujęcie relacji człowieka i losu, najlepiej kontrastowe, oraz wniosek o tym, czy człowiek jest kowalem własnego losu.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Przepowiednia wiedźm: na wrzosowisku wiedźmy pozdrawiają Makbeta jako tana Glamis, tana Kawdoru i przyszłego króla; nie mówią nic o zbrodni. Zaraz potem posłańcy przynoszą wieść o nadaniu mu Kawdoru. Przepowiednia rozbudza ambicję, ale nie wskazuje drogi – decyzję o niej podejmie Makbet.
- Wahania i zabójstwo Dunkana: Makbet wylicza powody, by nie zabijać (król jest gościem, krewnym, dobrym władcą), a nawet oświadcza żonie, że rezygnuje; Lady Makbet wyśmiewa jego tchórzostwo i obmyśla plan. Makbet idzie zabić, widząc po drodze wizję sztyletu. To wybór, nie konieczność – kluczowy dowód w rozstrzygnięciu.
- Samodzielne zbrodnie: przepowiednia o Banku jako ojcu królów każe Makbetowi wynająć morderców, którzy zabijają Banka (jego syn Fleance ucieka); później Makbet każe wymordować żonę i dzieci Makdufa. Nikt go do tego nie namawia – Lady Makbet nie jest już nawet wtajemniczona. Człowiek sam pisze swój los.
- Druga wizyta u wiedźm: zjawy ostrzegają przed Makdufem, zapewniają, że nie zabije go nikt zrodzony z kobiety i że nie zginie, póki las Birnam nie ruszy na Dunzynan. Makbet odczytuje to jako gwarancję bezpieczeństwa, gdy jest to dwuznaczna pułapka – pokazuje, że nie los go zwodzi, lecz własna interpretacja.
- Finał: żołnierze Malkolma idą z gałęziami z lasu Birnam, Makduf okazuje się wyjęty z łona matki przed czasem, a Makbet, wiedząc już, że znaki się spełniły, wybiera walkę zamiast poddania się i ginie z ręki Makdufa. Nawet w klęsce decyduje sam – ostatni argument za tym, że jego los był sumą jego wyborów.

KONTEKSTY DO WYBORU

LITERACKI

POLECANY

Ferdynand, Witold Gombrowicz

Józio Kowalski wchodzi w rolę narzucane przez kolejne środowiska: w szkole od razu staje się posłusznym uczniem, a w Bolimowie wbrew własnej woli policzkuje służącego. Zestaw tę wymowę z wyborami Makbeta – groteska mówi, że w społeczeństwie nigdy nie jesteśmy do końca wolni.

LITERACKI

Antygona, Sofokles

W tragedii antycznej nad bohaterami ciąży fatum – klątwa rodu Edypa – a konflikt Antygony z Kreonem nie ma dobrego wyjścia; wolność dotyczy tylko postawy wobec tego, co nieuchronne. Kontrast z *Makbetem*: u Sofoklesa los jest dany, u Szekspira bohater buduje go sam, krok po kroku. Zestawienie pokazuje, że renesans przesunął akcent z przeznaczenia na odpowiedzialność jednostki.

FILOZOFICZNY

Egzystencjalizm (Jean-Paul Sartre)

Sartre twierdzi, że człowiek nie ma z góry danej natury ani losu – jest tym, co z siebie uczyni, i ponosi pełną odpowiedzialność za swoje wybory, a zrzucanie jej na okoliczności nazywa złą wiarą. Ta myśl wprost wspiera tezę o *Makbecie*: przepowiednia nie determinuje, wybiera człowiek. Kontekst pozwala nazwać mechanizm dramatu językiem filozofii XX wieku.

BIBLIJNY

Księga Rodzaju: Adam i Ewa w raju

Wąż kusi Ewę obietnicą, że ludzie staną się jak Bóg, ale to człowiek sięga po owoc – i za ten wybór ponosi konsekwencje: wygnanie, trud, śmierć. Schemat jest ten sam co w *Makbecie*: pokusa przychodzi z zewnątrz, decyzja należy do człowieka, a los jest jej skutkiem. Kontekst pokazuje, że przekonanie o wolnej woli i odpowiedzialności za własny los kultura europejska czerpie także z Biblii.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: *Makbet* dowodzi, że człowiek sam decyduje o swoim losie – przepowiednia jest tylko pokusą, którą bohater mógł odrzucić.
- 2 Analiza pierwszej zbrodni: wahania Makbeta i presja żony pokazują, że zabójstwo Dunkana było wyborem, nie koniecznością.
- 3 Eskalacja: kolejne zbrodnie podejmowane samodzielnie ujawniają, jak wybory stopniowo kształtują (i niszczą) człowieka.
- 4 Kontekst: *Ferdydurke* (Witold Gombrowicz) – Józio Kowalski wchodzi w role narzucane przez kolejne środowiska: w szkole od razu staje się posłusznym uczniem, a w Bolimowie wbrew własnej woli policzkuje służącego. Zestaw tę wymowę z wyborami Makbeta – groteska mówi, że w społeczeństwie nigdy nie jesteśmy do końca wolni.
- 5 Wniosek: literatura przesuwaa akcent z przeznaczenia na odpowiedzialność – losem człowieka rządzą jego czyny i ich konsekwencje.